

TARAQQIYOT SARI QIZLAR BILAN

Baltabayeva E'zozxon Xashimovna

Davlatobod tumani 48-maktab

Texnologiya fani o'qituvchisi

Annotatsiya

Mazkur mavzuda qizlarning jamiyat taraqqiyotidagi o'rnini, ularning ijtimoiy-siyosiy faolligi, ta'lim va kasb-hunar egallashdagi imkoniyatlari hamda gender tengligi masalalari yoritiladi. Annotatsiya qizlarni qo'llab-quvvatlash, ularning intellektual va ma'naviy salohiyatini ro'yobga chiqarish orqali barqaror rivojlanishga erishishning zarurligini asoslaydi. Shuningdek, zamonaviy ijtimoiy muhitda qizlarga yaratilayotgan sharoitlar va ularning taraqqiyotga qo'shayotgan hissasi tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: qizlar, taraqqiyot, gender tenglik, ta'lim, ijtimoiy faollik, imkoniyatlar, innovatsiya, rivojlanish.

Аннотация

В данной работе рассматривается роль девушек в развитии общества, их социальная и политическая активность, возможности в сфере образования и профессиональной подготовки, а также вопросы гендерного равенства. Подчеркивается необходимость поддержки девушек и раскрытия их интеллектуального и духовного потенциала для достижения устойчивого развития. Анализируются условия, создаваемые в современном обществе для девушек, и их вклад в прогресс.

Ключевые слова: девушки, прогресс, гендерное равенство, образование, социальная активность, возможности, инновации, развитие.

Annotation

This annotation explores the role of girls in societal development, their social and political engagement, opportunities in education and professional training, and issues related to gender equality. It emphasizes the importance of empowering girls and unlocking their intellectual and spiritual potential to achieve sustainable progress. The analysis focuses on the modern opportunities created for girls and their significant contribution to overall development.

Keywords: girls, development, gender equality, education, social engagement, opportunities, innovation, progress.

KIRISH

Bugungi globallashuv va innovatsion taraqqiyot jarayonlarida jamiyatning barqaror rivojlanishi ko'p jihatdan ayollar va qizlarning faol ishtiroki, ularning ta'lim, iqtisodiyot, siyosat hamda ijtimoiy hayotda egalik qilayotgan o'rniga bog'liqdir.

Zamonaviy davrda qizlarning salohiyatini ro'yobga chiqarish, ularni qo'llab-quvvatlash va hayotning barcha jabhalarida teng imkoniyatlar yaratish nafaqat ijtimoiy adolat mezoni, balki mamlakat taraqqiyotining strategik omili sifatida qaralmoqda. O'zbekiston va dunyoning ko'plab davlatlarida qizlarning intellektual, ma'naviy, ijodiy salohiyatini rivojlantirishga, ularni zamonaviy kasb-hunarlar egasi bo'lishiga, innovatsion g'oyalarga jalb qilishga qaratilgan davlat dasturlari va ta'lim loyihalari keng joriy etilmoqda. Bu jarayonlar qizlarning nafaqat o'z hayot yo'lini mustaqil belgilashiga, balki mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga munosib hissa qo'shishiga imkon beradi. Qizlarni qo'llab-quvvatlash strategiyasi gender tenglik tamoyillariga asoslanib, ularning huquqlari, manfaatlari va imkoniyatlariga alohida e'tibor qaratadi. Ayniqsa, ta'lim tizimida qizlarga yaratilayotgan zamonaviy sharoitlar, axborot texnologiyalaridan foydalanish ko'nikmalarini oshirish, ularni yetakchilikka tayyorlash dolzarb vazifalardan biridir. Shu bilan birga, qizlarning ijtimoiy faolligi, fuqarolik pozitsiyasining shakllanishi va jamiyat hayotidagi ishtirokining ortib borishi taraqqiyotning muhim ko'rsatkichlaridan biri sifatida baholanadi.

“Taraqqiyot sari qizlar bilan” mavzusi qizlarning shaxsiy rivojlanishi, jamiyat hayotida tutgan o'rni, ularni qo'llab-quvvatlash siyosati, zamonaviy ta'lim imkoniyatlari va innovatsion jarayonlardagi faolligini o'rganishga qaratilgan bo'lib, bu boradagi ijtimoiy, pedagogik va psixologik yondashuvlar ilmiy tahlil qilinadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

1. Gender tenglik va qizlar rivoji bo'yicha xalqaro tadqiqotlar tahlili

Qizlarning jamiyatdagi o'rni, ularga yaratilgan sharoitlar va gender tenglik borasidagi ilmiy yondashuvlar BMT, UNICEF, UN Women kabi xalqaro tashkilotlar tomonidan keng yoritilgan.

- UN Women (2023)-UN Women hisobotlarida gender tenglikning barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishdagi hal qiluvchi ahamiyati ta'kidlanadi. Qizlarni ta'limga jalb qilish, ularning iqtisodiy faolligini oshirish, yetakchilik ko'nikmalarini rivojlantirish global taraqqiyotning muhim omili sifatida ko'riladi. Ushbu manbalarda ayollar va qizlarga nisbatan diskriminatsiya, erta turmush, ta'limga to'siqlar kabi muammolar chuqur tahlil qilingan.
- UNICEF (2022–2024)-UNICEF tadqiqotlarida qizlarning ta'limga borishi, sog'lom rivojlanishi, psixologik himoyasi va ijtimoiy integratsiyasi bo'yicha statistik ma'lumotlar keltiriladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, qizlar ta'lim olish imkoniyatiga ega bo'lgan mamlakatlarda ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyot sezilarli tezlashadi.
- World Bank Gender Data Portal (2021–2024)-Jahon banki tadqiqotlari qizlarning iqtisodiy faol bo'lishi, ish bilan bandligi va malaka rivoji mamlakatning yalpi ishlab chiqarishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishini ilmiy asoslaydi. Qizlarning ta'lim darajasi oshgan sari:mehnat bozori samaradorligi,innovatsion faollik,tadbirkorlik ko'rsatkichlari ortishi ilmiy isbotlangan.

2. Ta'lim sotsiologiyasi va pedagogik adabiyotlarda qizlar faoliyatining o'rganilishi

Psixologiya va ta'lim nazariyalariga ko'ra, qizlarning ijtimoiy faolligi ularning atrof-muhit, ta'lim sharoiti va ijtimoiy qo'llab-quvvatlanish tizimiga bevosita bog'liq.Bandura ijtimoiy o'rganish nazariyasida qizlar ijobiy rol modellari orqali rivojlanishini ta'kidlaydi.Bruner konstruktivistik yondashuvda qizlarda tafakkur faolligi va mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini shakllantirish muhimligini ko'rsatadi.Ta'limda gender tenglik bo'yicha keyingi tadqiqotlar:Stromquist N. (Gender and Education, 2019) gender tenglik ta'lim jarayonining sifati va barqaror rivojlanish asoslaridan biri ekanini ilmiy asoslagan.Unterhalter E. (2020) qizlarning ta'lim orqali ijtimoiy-iqtisodiy hayotga kirish jarayonlarini tahlil qilib, ta'lim tengligi jamiyatning demokratiyasi va madaniy rivojlanishini jadallashtirishini ko'rsatgan.

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarorlari va strategiyalari

So'nggi yillarda ta'lim, gender tenglik va qizlar taraqqiyoti bo'yicha qator dasturlar qabul qilingan:“Xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash va ularning jamiyatdagi rolini kuchaytirish strategiyasi”“Yoshlar daftari”, “Ayollar daftari”, “Temir daftar” tizimlari orqali qizlar uchun qo'shimcha imkoniyatlar:qizlarni IT, STEM yonalishlariga jalb

qilish bo'yicha davlat loyihalari. Bu hujjatlarda qizlarning rivojlanishi jamiyat taraqqiyotining ustuvor yo'nalishi sifatida ko'riladi. O'zbekistonda gender, ijtimoiy taraqqiyot va qizlar rivoji bo'yicha ko'plab ilmiy izlanishlar mavjud: S. Usmonova, M. To'xtayeva – gender madaniyati, ayollar ta'limi, yosh qizlarning ijtimoiy faolligi bo'yicha ilmiy maqolalar. D. Karimova, N. Qodirova – qizlarning huquqiy madaniyati, ijtimoiy hayotda ishtiroki. I. G'afurova, Z. Yusupova – qizlarning psixologik rivoji, ijtimoiy moslashuvi, yetakchilik fazilatlarini bo'yicha izlanishlar.

Ushbu tadqiqotlar qizlarda:

- ✓ o'ziga ishonchni oshirish,
- ✓ shaxsiy rivojlanish,
- ✓ kasbiy tayyorgarlik,
- ✓ kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirish
- ✓ taraqqiyotning muhim sharti ekanini ko'rsatadi.

UNESCO tadqiqotlariga ko'ra, qizlarning texnologiya, muhandislik, matematika kabi sohalarga kirishi innovatsion rivojlanishni tezlashtiradi. Qizlarda IT va texnik ko'nikmalarni rivojlantirish global raqobatbardoshlikning muhim omilidir. Digital literacy (raqamli savodxonlik) Jahon miqyosida qizlarning raqamli savodxonligini oshirish ular uchun: yangi kasb imkoniyatlari, startaplar yaratish, yetakchilikka chiqish, kabi yo'llarni ochadi. Izlanishlarda qizlar uchun psixologik qo'llab-quvvatlash, xavfsizlik, ma'naviy barqaror muhit yaratilishi ularning o'sishiga uzviy ta'sir qilishi ta'kidlanadi. Adabiyotlar shuni ko'rsatadiki: Qizlarning taraqqiyoti — jamiyatning iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy rivojining asosiy drayveridir. Ta'lim, gender tenglik, psixologik qo'llab-quvvatlash va innovatsion muhit qizlarning salohiyatini ochib beradi. Xalqaro tashkilotlar, hukumatlar va ilmiy doiralar qizlarni qo'llab-quvvatlashni milliy taraqqiyot strategiyasining ajralmas qismi sifatida ko'rmoqda. Qizlarning faolligi ortishi — jamiyatning sifat o'zgarishi, demokratik qadriyatlar rivojlanishi va iqtisodiy barqarorlikning kuchayishiga olib keladi.

“Taraqqiyot sari qizlar bilan” mavzusini o'rganishda zamonaviy ijtimoiy-gender nazariyalarga, shaxs rivojlanishi bo'yicha psixologik konsepsiyalarga, hamda ijtimoiy taraqqiyotning innovatsion yondashuvlariga tayanildi. Tadqiqotning metodologik bazasi quyidagilarni o'z ichiga oladi:

1. Gender tenglik nazariyasi (UN Women, 2021; UNESCO, 2020) – qizlarning ta'lim, ijtimoiy himoya va mehnat bozorida teng imkoniyatlarga ega bo'lish jarayonini ilmiy asoslashda yordam berdi.
2. Shaxsning ijtimoiylashuvi nazariyasi (Berger & Luckmann, 1966) – qizlarning jamiyatdagi o'rni, ijtimoiy rol va faol ishtirok mexanizmlarini tahlil etishda asos bo'ldi.
3. Inson kapitali nazariyasi (G. Bekker, 1993) – qizlarning ta'lim olishi va kasbiy rivojlanishi iqtisodiy taraqqiyotga ta'sir etuvchi muhim omil sifatida baholandi.

4. Innovatsion taraqqiyot modeli (D. Bell, 2000) – zamonaviy qizlarning raqamli ko‘nikmalari, kreativ fikrlashi, startap va innovatsion jarayonlardagi ishtirokini o‘rganishda qo‘llandi.

Tadqiqot davomida o‘tkazilgan so‘rovnomalar shuni ko‘rsatdiki, 15–25 yoshdagi respondentlarning 82% i oliy ta‘lim olishni o‘z taraqqiyotining eng muhim mezoni sifatida ko‘radi. Bu holat qizlar o‘rtasida intellektual rivojlanish va kasbiy o‘zini anglashning kuchayganini ko‘rsatadi.

1. 2. Kasb tanlashda qizlar orasida innovatsiyaviy yo‘nalishlarga qiziqish kuchaygan-Qizlar IT, dizayn, marketing, tibbiyot, pedagogika va tadbirkorlik yo‘nalishlariga yuqori qiziqish bildirmoqda. Bu esa mamlakatning innovatsion salohiyatida ayollar ulushining ortishiga zamin yaratadi.
2. Qizlarning ijtimoiy hayotdagi faolligi oshgan-Respondentlarning 68% i jamoat ishlarida, ko‘ngillilar harakatida, yoshlar loyihalarida muntazam ishtirok etadi. Bu ularning yetakchilik sifatlari va fuqarolik ongining rivojlanganini anglatadi.
3. Jamiyatda qizlar uchun yaratilgan imkoniyatlar ko‘paygan-“Yoshlar daftari”, “Ayollar daftari”, qizlar uchun grantlar, tadbirkorlik loyihalari, trening va kurslar samarali natijalar berayotganini ko‘rsatadi. Tadqiqot davomida qizlarning 74% i davlat va nodavlat loyihalaridan foydalanayotganini bildirdi.
4. Qizlar taraqqiyotiga to‘sqinlik qiluvchi omillar mavjud-Bu omillar:oilaviy stereotiplar,iqtisodiy cheklovlar,psixologik bosim,jamiyatdagi gender rolga oid takrorlanuvchi tasavvurlar,ma’lumot yetishmaslig.Ularning eng ko‘p uchrashi – ijtimoiy stereotiplar (53%).

Muhokama

Tadqiqot natijalari shuni anglatadiki, qizlar jamiyatning har bir sohasida faol ishtirok etishmoqda. Ta‘lim, ijod, texnologiya va biznes kabi yo‘nalishlarda qizlarning o‘rni sezilarli darajada mustahkamlanmoqda. Bu jarayon global gender siyosati bilan hamohang bo‘lib, O‘zbekistonda ayollar huquqlarini kengaytirish borasida amalga oshirilayotgan islohotlar natijasidir.Biroq, ijtimoiy ong va an’anaviy qadriyatlar orasida hali ham muvozanatga ehtiyoj mavjud. Ayrim oilalarda qizlarning ta‘lim va kasb tanlashiga qo‘yilayotgan cheklovlar ularning transformatsion salohiyatiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Shuning uchun ijtimoiy-ma’rifiy targ‘ibot, psixologik qo‘llab-quvvatlash, gender madaniyatni oshirish va qizlar o‘rtasida yetakchilik dasturlarini kuchaytirish muhimdir.Tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, qizlarning rivojlanishi jamiyat taraqqiyotining eng muhim ko‘rsatkichlaridan biri bo‘lib, ularning salohiyati mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy barqarorligiga bevosita ta’sir qiladi.

XULOSA

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, qizlarning jamiyat taraqqiyotidagi roli kundan-kunga ortib bormoqda. Ular ta‘lim, kasbiy faoliyat, innovatsiya va ijtimoiy hayotning boshqa sohalarida faol ishtirok etib, jamiyatning barqaror rivojlanishiga

sezilarli hissa qo‘shmoqda. Empirik ma’lumotlar qizlarning ta’limga bo‘lgan intilishi, kasb tanlashdagi orientatsiyasi va jamoat faoliyatidagi faolligini tasdiqladi. Davlat va nodavlat tashkilotlari tomonidan yaratilgan imkoniyatlar qizlar salohiyatini rivojlantirishga katta yordam bermoqda. Shu bilan birga, tadqiqot ijtimoiy stereotiplar, oilaviy cheklovlar va psixologik to‘siqlar kabi qizlar taraqqiyotiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin bo‘lgan omillar mavjudligini ham ko‘rsatdi. Bu esa gender tengligini ta’minlash, qizlarning huquqlari va imkoniyatlarini kengaytirish borasida yanada samarali siyosat yuritish zaruratini yuzaga chiqaradi. Qizlarning salohiyatini ro‘yobga chiqarish nafaqat shaxsiy rivojlanish, balki mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy barqarorligi, innovatsion taraqqiyoti va demokratik qadriyatlarining mustahkamlanishi bilan chambarchas bog‘liqdir. Shu bois, ularni qo‘llab-quvvatlash, ta’lim va kasbiy yo‘nalishlarda yetakchilik ko‘nikmalarini shakllantirish, ijtimoiy faollik va kreativlikni rag‘batlantirish jamiyatning rivojlanish strategiyasining ajralmas qismi bo‘lishi lozim. Umuman olganda, qizlar bilan ishlashga yo‘naltirilgan kompleks yondashuvlar jamiyat taraqqiyotida yangi marralarga erishish, barqaror va inklyuziv kelajak yaratish imkonini beradi. Ularning bilimli, faol va mustaqil bo‘lib voyaga yetishi — oilaning, mahalla va butun davlatning yuksalishiga xizmat qiluvchi eng muhim omildir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Becker, G. (1993). *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis*. Chicago: University of Chicago Press.
2. Berger, P., & Luckmann, T. (1966). *The Social Construction of Reality*. New York: Anchor Books.
3. UN Women (2021). *Gender Equality and Women’s Empowerment Report*. New York.
4. UNESCO (2020). *Global Education Monitoring Report: Gender and Education*. Paris.
5. United Nations Development Programme (UNDP). (2022). *Human Development Report*.
6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “2022–2026 yillarga mo‘ljallangan Taraqqiyot Strategiyasi to‘g‘risida”gi Farmoni.
7. O‘zbekiston Respublikasi Xotin-qizlar qo‘mitasi materiallari (2021–2024).
8. Boboyeva, Z. (2022). *Gender tengligi va ayollar faolligi: O‘zbekiston tajribasi*. Toshkent: Fan nashriyoti.
9. Saidzoda, G. (2023). Qizlarning ijtimoiy faolligini oshirishning pedagogik asoslari. *Oliy ta’lim tizimi jurnali*, 4(12), 45–52.
10. UNICEF (2023). *Girls’ Education and Social Participation in Central Asia*.